

Tandem

Koordinální centrum
česko-německých
výměn mládeže

Koordinierungszentrum
Deutsch-Tschechischer
Jugendaustausch

**Evaluace česko-německých
projektů předškolních zařízení**
Shrnutí výsledků evaluace

Evaluace česko-německých projektů předškolních zařízení

Shrnutí výsledků evaluace

Impresum

Vydavatel: Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem
Sedláčkova 31 · 306 14 Plzeň
Tel.: *420 377 634 755
tandem@tandem.adam.cz · www.tandem-info.net
Zodpovědná osoba: Jan Lontschar (ředitel Tandemu Plzeň)

Koncepce: Heike Abt, Radka Bonacková, Kateřina Jonášová
Realizace a vyhodnocení evaluace: Heike Abt, Ulrike de Ponte

Překlad: Petra Sochová
Lektorát: Helena Boučková, Ulrike Fügl
Redakce: Radka Bonacková

Ilustrace: děti ze zúčastněných mateřských škol

Layout, sazba a prepress: Büro für Öffentlichkeitsarbeit Marko Junghänel, München
Tisk: Tiskárna Bílý slon, s.r.o., Plzeň

Vydáno: v říjnu 2011

Více informací: www.odmalicka.info a www.vonkleinauf.info.

Projekt „Odmalička – Von klein auf. Česko-německá spolupráce předškolních zařízení“ spolufinancuje Evropská unie.

Europäische Union. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung. Investition in Ihre Zukunft / Evropská unie. Evropský fond pro regionální rozvoj. Investice do vaší budoucnosti

Obsah

Shrnutí	7
1. Úvod	9
2. Popis výzkumu	10
2.1 <i>Metodický postup</i>	10
2.1.1 Data	10
2.1.2 Vzorek	11
3. Výsledky dotazníkového šetření	12
3.1 <i>Evaluace procesů</i>	12
3.1.1 Aktivity realizované v mateřských školách	12
3.1.2 Cíle a náplň aktivit	14
3.1.3 Financování	16
3.1.4 Spokojenost s česko-německou spoluprací	17
3.1.5 Komunikace mezi českými a německými učitelkami resp. dětmi	17
3.1.6 Další rozvoj aktivit	18
3.1.7 Návrhy na zlepšení, poznámky, přání	18
3.2 <i>Evaluace shody (compliance)</i>	19
3.2.1 Shoda (compliance) u dětí	20
3.2.2 Další data shody (compliance) u učitelek	21
3.3 <i>Analýza vlivů</i>	22
3.3.1 Vliv na děti	22
3.3.2 Vliv na učitelky	33
3.3.3 Vliv na rodiče	33
3.3.4 Srovnání hodnocení a vlivů podle různých typů aktivit	34
3.3.5 Vliv na zřizovatele/vedení	38
3.3.6 Jiné vlivy	40
4. Diskuze výsledků	41
5. Optimalizační návrhy z pohledu vědy	42

Předmluva

Oblastí předškolního vzdělávání se Koordinační centra česko-německých výměn mládeže Tandem zabývají od roku 2006. Tato evaluace hodnotí nejen úspěchy projektu „Odmalička – Von klein auf“, který byl v letech 2009 až 2011 realizován z grantových prostředků, ale zahrnuje také přeshraniční projekty mateřských škol financované z jiných zdrojů. Evaluace se tedy nezaměřuje výlučně jen na projekty, které získaly podporu od Tandemu.

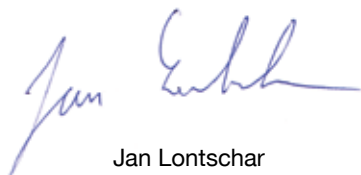
Skutečnost, že výsledky hodnocení jsou pozitivní, dokládá správnost rozhodnutí obou koordinačních center zaměřit se na předškolní zařízení. Koncept uspěl ve všech oblastech – ať už se jedná o pokroky dětí v učení (sousedního) jazyka, nové poznatky učitelek a školek o podnětném působení přeshraniční spolupráce, anebo dobré zkušenosti rodičů.

Překvapivě mnohotvárné jsou učební úspěchy dětí zdokumentované v této evaluaci. Ve vztahu k sousední zemi děti jasně vnímají rozdíly i společné rysy. To, že se učitelky o náplni projektu vyjadřují tak pozitivně, Tandem přímo zavazuje k další práci v této oblasti. Hodnocení zřizovatelů a rodičů tento dojem jen potvrzují.

Evaluace názorně dokládá, že bylo a je správné, aby se spolu děti z obou stran hranice setkávaly, ještě než mohou vzniknout nějaké předsudky. A pokud jsou prostředky a cesty k pokračování úspěšné spolupráce i v pozdějším věku, mělo by se jich využít. Posláním Tandemu je umožňovat setkávání mladých lidí a plodnou práci tohoto projektu Tandem zužitkuje tím, že na ni naváže v jiných pracovních oblastech.

Na tomto místě bychom chtěli poděkovat institucím, které umožnily spolupráci díky prostředkům EU (Interreg IVA/Cíl 3). Bez podpory z česko-bavorského a česko-saského dotačního programu by projekt nebyl myslitelný. Stejně tak bychom chtěli poděkovat institucím, které podporují setkávání dětí, českému Ministerstvu školství, Bavorské státní kanceláři a Česko-německému fondu budoucnosti. Evaluace podtrhuje, že jejich činnost přispívá k porozumění mezi národy. Na místní úrovni patří dík učitelkám, rodičům a zřizovatelům mateřských škol. Bez jejich nasazení by projekty jako „Odmalička – Von klein auf“ neměly takovou působnost. Za sestavení tohoto vyhodnocení děkujeme Heike Abtové a Ulrike de Ponte, které svou vědeckou expertizou proměnily odhadované výsledky v jistotu.

Na závěr děkují vedoucí obou kanceláří Tandemu pracovním projektu Radce Bonackové, Kateřině Jonášové, Cathleen Baslerové, Ulrike Füglové, Natalii Käserové a Haně Denkové, jejichž neúnavné nasazení zajistilo projektu „Odmalička – Von klein auf“ přeshraniční renomé.

Jan Lontschar
ředitel koordinačního centra
v Plzni

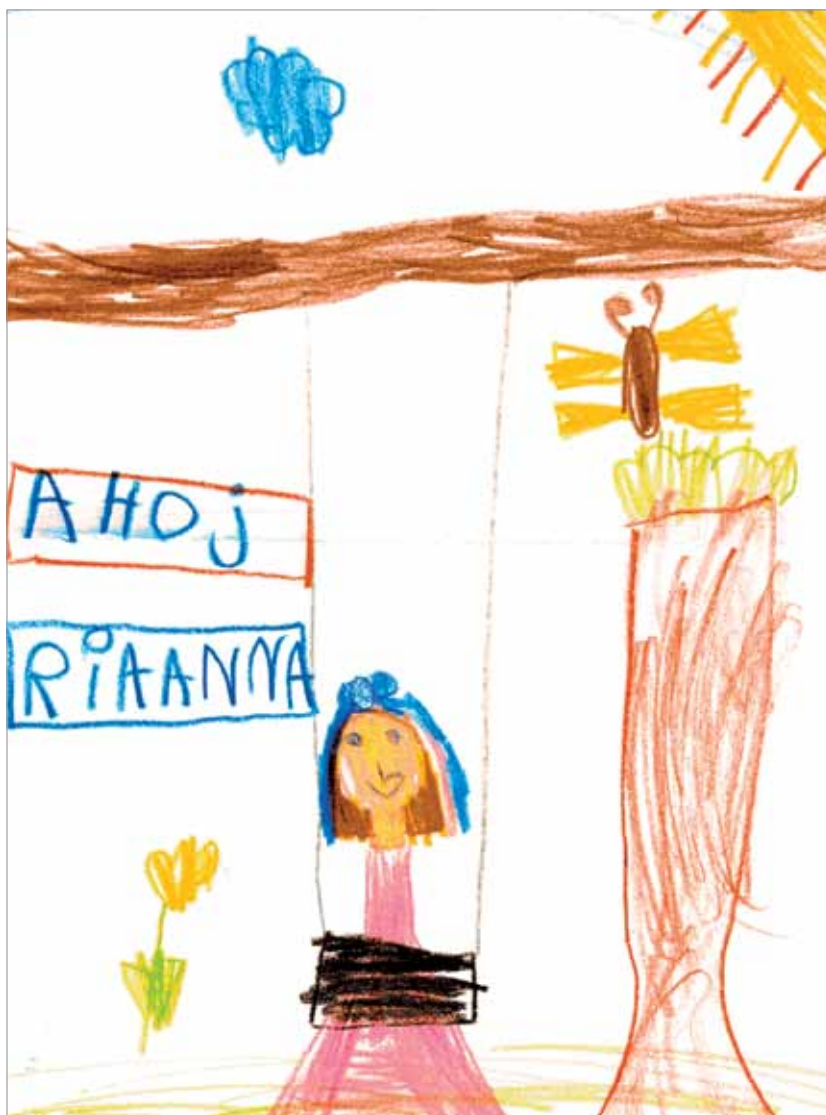

Thomas Rudner
ředitel koordinačního centra
v Řezně

Shrnutí

V předkládaném výzkumu jsme se dotazovali učitelek, rodičů, dětí a zástupců zřizovatelů mateřských škol, jaké účinky mají česko-německé aktivity realizované v jejich zařízení, jako např. výuka jazyka, setkávání nebo pravidelné výměny dětí. Výsledky jasně ukazují, že dané aktivity jsou nejen všeobecně přijímány a dobře hodnoceny všemi respondenty, ale především mají mnohostranný přínos pro děti. 66 % z 57 dotázaných učitelek souhlasí s tím, že je vidět pozitivní posun v přijímání a osvojování sousedního jazyka (němčiny a češtiny). 91 % dětí (cca. 254 dotázaných) souhlasí, že mají němčinu/češtinu rády a umějí i slovíčka, říkanky a písničky v cizím jazyce. Kladný vliv na schopnost dětí komunikovat a navazovat kontakt pozoruje 69 % učitelek a 53 % rodičů (209 respondentů). Děti samy ze 79 % uvádějí, že mají německé/české kamarády a kamarádky, že si hrají s dětmi ze sousední země a mají radost, když přijedou na návštěvu. Velký přínos učitelky zaznamenávají v oblasti interkulturního učení dětí. 91 % učitelek souhlasí, že se děti díky těmto aktivitám např. učí akceptovat jiná pravidla, jsou si jistější v kontaktu s lidmi jiného původu, dozvídají se něco o Německu/Čechách, rozvíjí se u nich pocit sounáležitosti s dětmi ze sousední země a mají motivaci navazovat kontakt s Němci/Čechy. Výsledky ukazují, že těmito projekty mohou být dosaženy zamýšlené cíle. Zajímavé jsou navíc „vedlejší efekty“, objevující se u učitelek a rodičů. Více než 90 % učitelek přinesly aktivity nové nápady pro práci, pocit, že dělají něco smysluplného pro děti a rodiče, a dobré kontakty s kolegyněmi ze sousední země. Enormních 71 % z nich získalo motivaci k tomu, aby se samy učily německy/česky, což 69 % také dělá. U 45 % respondentek je třeba jako důsledek uvést také větší vytížení. Rovněž rodiče mají z aktivit v mateřské škole prospěch. Více než 50 % z nich udává, že si více uvědomují sousedství a mají pozitivnější představu o sousední zemi. Zájem o sousední jazyk se zvýšil u 47 % rodičů a 11 % se jej nyní i učí. 14 % respondentů získalo díky česko-německým aktivitám přátele a známé v sousední zemi. Jako nejefektivnější se ukázaly aktivity, které umožňují bilingvní výchovu, a programy, které kromě cílené výuky jazyka nabízejí i pravidelnou výměnu dětí anebo příležitostná setkávání (např. při slavnostech). Zřizovatelé zmiňují kladné vlivy na region (79 %), na zvýraznění profilu mateřské školy (97 %) a její vážnost a známost v regionu. 45 % z 27 dotázaných zřizovatelů však také vidí nevýhody (finanční, personální, organizační).

Z rozsáhlého šetření a detailní analýzy jeho výsledků vyplývá nanejvýš pozitivní celková bilance česko-německých aktivit v předškolní oblasti. Tento přínos by se měl nadále podporovat a optimalizovat pomocí finančního zabezpečení, zesílené podpory angažovaných učitelek a rozvoje bilingvní výchovy.

1. Úvod

V rámci projektu „Odmalička – Von klein auf“ Koordinačních center česko-německých výměn mládeže Tandem proběhla systematická, vědecká evaluace česko-německých projektů v předškolní oblasti. Cíle nejrůznějších aktivit s dětmi můžeme shrnout do následujících bodů:

- *podpora pozitivního postoje k sousední zemi Německu resp. České republice*
- *podpora pozitivního postoje k sousednímu jazyku*
- *podpora pozitivního postoje k učení se jazykům obecně*
- *získávání komunikačních kompetencí*
- *rozvoj vícejazyčnosti*
- *podpora sebevědomí*
- *posílení vlastní kulturní a regionální identity*
- *získávání znalostí o sousední zemi, sousedním regionu a lidech, kteří tam žijí*
- *podpora kontaktů (mezi dětmi, rodiči a odborným personálem)*

Hlavním úkolem evaluace bylo vyjasnit, zda se díky uskutečněným aktivitám podařilo dosáhnout cílů projektu a jakým způsobem a do jaké míry tyto aktivity ovlivnily děti, učitelky, zřizovatele a rodiče. Dále byly provádějící osoby (většinou učitelky) dotazovány na specifické zkušenosti a obtíže při česko-německých aktivitách. Nabízely se tři aspekty šetření:

- 1. Evaluace souladu (compliance):** Jak hodnotí různé projekty pro děti do 6 let v předškolní oblasti účastníci / dotčené osoby, jak hodnotí význam aktivit?
- 2. Evaluace procesů:** Jak je možné popsat druhy projektů, jejich cíle a konkrétní náplň, jak se financují, jak probíhá interkulturní spolupráce a jaké mají zúčastněné osoby zlepšující návrhy?
- 3. Analýza působení:** Mají aktivity vzhledem k cílům celého projektu trvale udržitelný vliv na zapojené skupiny osob, mateřské školy, zřizovatele a region?

Pro zodpovězení těchto otázek byly použity různé výzkumné metody popsané v následující části.

2. Popis výzkumu

„Byla jsem už tak daleko v Čechách, maminka jezdí jenom k benzince.“ (ha1)

Koncepci evaluace vypracovaly Radka Bonacková a Kateřina Jonášová, pracovnice projektu „Odmalička – Von klein auf“, společně s diplomovanou psycholožkou paní Heike Abtovou a prováděly ji od dubna do září 2011 psycholožky Heike Abtová a Ulrike de Ponte. V průběhu projektu byly zaměstnány dvě studentské síly za honorář. Vědecké pracovnice při realizaci úzce spolupracovaly s oběma koordinačními centry v Řezně a v Plzni.

2.1 Metodický postup

2.1.1 Data

Zkoumána měla být zařízení, která nabízejí dětem v předškolním věku aktivity zaměřené na sousední zemi Německo resp. Českou republiku a/nebo německý / český jazyk. Pro výzkum přicházely v úvahu mateřské školy, které se účastnily nebo účastní česko-německých programů a jsou u Tandemu evidovány. Dotazovány měly být učitelky, rodiče, děti a zřizovatelé resp. ředitelé mateřských škol. Pro získání přesnější představy o předmětu výzkumu bylo v dubnu 2011 na každé straně hranice vedeno pět explorativních telefonických interview (o trvání cca 1 h) s českými a německými učitelkami. Pro interview byly vybrány mateřské školy, které nabízejí různé česko-německé aktivity. Na základě poznatků z interview byly navrženy, zaslány a statisticky vyhodnoceny dotazníky pro tři skupiny respondentů (učitelky, rodiče, zřizovatele). Jelikož se aktivity zaměřují na cílovou skupinu dětí do šesti let, nebylo možné dotazovat se jich v rámci této evaluace přímo. Děti se měly vyjádřit ve svém obvyklém prostředí a před důvěrnými osobami, do jaké míry

se jim projektové aktivity líbí (evaluace shody /compliance/) a co se při tom učí, dozívají a pociťují (účinky v oblasti kognitivní, emocionální a akční). Pro dotazování dětí byla použita třístupňová škála (viz tab. 1), která byla rozložena na podlahu ve formě smajlíků natištěných na kartách A5. Děti tak mohly hlasovat „nohama“ a učitelka zapisovala rozdělení dětí na smajličích.

Tabulka 1: Třístupňová škála pro dotazování dětí

😊	😐	☹️
znamená: ano, přesně, skvěle	znamená: středně, OK, někdy	znamená: ne, špatně

Kromě toho děti v kruhu na židličkách odpovídaly na otevřené otázky týkající se jejich zkušeností s Německem / Českou republikou. Otázky vypracovaly obě vedoucí výzkumu a ve skupinách je dětem kladly učitelky, které předtím dostaly telefonické instrukce.

2.1.2 Vzorek

Mateřské školy byly telefonicky kontaktovány a návratnost dotazníků se pohybovala u německého dílčího vzorku mezi 43 % a 52 %, u českého mezi 50 % a 60 %:

Tabulka 2: Přehled zaslávaných a navracených dotazníků

	Zařízení (dotazována 1 učitelka)	Zřizovatel/ vedení	Rodiče	Dotazování dětí (počet zařízení)	
Distribuce CZ:D	50:60	25:31	200:230	20:21	
	celkem	110	56	430	41
Návratnost CZ:D	30:27	13:16	105:104	10:9	
Celkem (N)	57	29	209	19 (odpovídá počtu cca 254 dětí)	

3. Výsledky dotazníkového šetření

„[Děti] získávají i pozitivní postoj k cizím jazykům, protože se učí, že ne všichni lidé mluví česky, ale také zjišťují, že si mohou u různých her rozumět i bez znalosti jazyka.“ (r5)

13 % mateřských škol z našeho vzorku je bilingvních, ve 27 % zařízení jsou děti ze sousední země pevnou součástí tříd (přičemž jen v jedné české mateřské škole jsou zapsány německé děti, zatímco české děti jsou ve 14 německých školách). Ve 12 % zařízení jsou zaměstnány rodilí mluvčí ze sousední země, dvě Němky v Čechách a pět Češek v Německu. Do 29 % mateřských škol pravidelně docházejí do tříd externí jazykové lektorky.

3.1 Evaluace procesů

V rámci evaluace procesů jsme se zaměřili na následující otázky:

- Jak je možné popsat druhy projektů, jejich cíle a konkrétní náplň?
- Jak se financují?
- Jak je hodnocena interkulturní spolupráce?
- Jaké mají zúčastněné osoby návrhy na zlepšení?

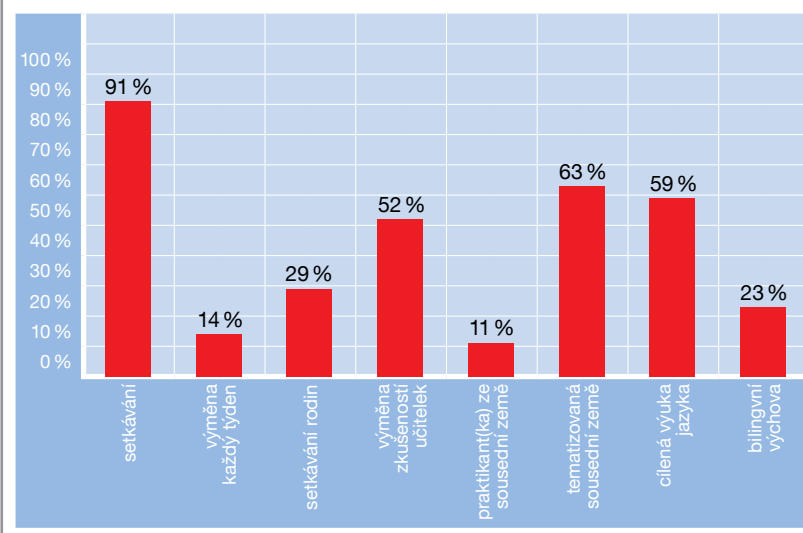
3.1.1 Aktivity realizované v mateřských školách

Učitelky byly dotazovány, jaké druhy česko-německých aktivit ve své mateřské škole nabízejí. Na výběr byly následující oblasti, z nichž mohlo být zatrženo i více možností (= vícenásobná volba):

- setkávání (vzájemné návštěvy při akcích, slavnostech, projektové dny vícekrát ročně, společné výlety)
- pravidelná oboustranná výměna dětí, např. každý týden mají děti možnost zažít všední den v partnerské škole
- rodiče/rodiny se organizovaně setkávají
- výměna zkušeností učitelek (pravidelná, organizovaná)
- praktikant(ka) ze sousední země
- sousední země / jazyk se tematizují v pedagogické práci
- „výuka jazyka“ / „cílená výuka cizího jazyka“, učitel(ka) a/nebo lektor(ka) a/nebo jazykový(á) animátor(ka) seznamuje děti se sousedním jazykem (jako doplnění setkávání dětí / bez setkávání dětí)
- bilingvní výchova (rodilá/ý mluvčí v MŠ, imerzní metoda apod.)

Ve zkoumaných mateřských školách se provádí následující aktivity (bylo možné uvést více odpovědí) (čti: 91 % mateřských škol organizuje setkávání dětí):

Graf 1: Aktivity realizované v mateřských školách, bylo možné uvést více odpovědí (n = 56)

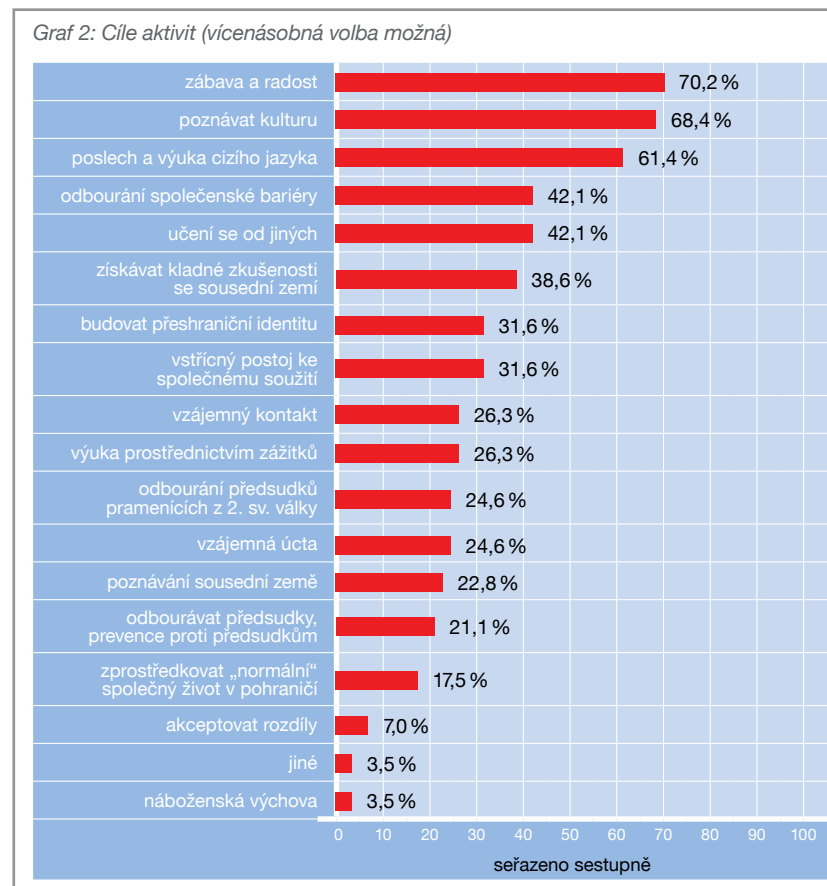

U 49,5 % mateřských škol se jedná o aktivity rozložené na několik let resp. nabízené již více let.

3.1.2 Cíle a náplň aktivit

Učitelky byly požádány, aby uvedly pět podle jejich názoru nejdůležitějších cílů aktivit (vícenásobná volba možná). Na základě výběru ze 17 cílů získaných z výpovědí v interview („náboženská výchova“ byla jen v německém dotazníku) byly uváděny následující cíle (čti: 70,2 % dotázaných učitelek zahrlo „zábavu a radost“):

Na grafu je vidět, že kromě „zábavy a radosti“ mají velký význam cíle „poznávání kultury“ sousední země a „poslech a výuka cizího jazyka“. Pokud srovnáme údaje českého a německého vzorku, objeví se následující (statisticky významné) rozdíly.

- Zatímco 29,6 % německých učitelek vnímá „vzájemnou úctu“ jako hlavní cíl, platí to jen pro 6,7 % českých respondentek.
- „Vstřícný postoj ke společnému soužití“ uvádí jako cíl výrazně více českých než německých učitelek.
- Cíl „odbourávání předsudků pramenících z událostí spojených se 2. světovou válkou“ hraje roli jen na německé straně.

Jako hlavní náplň svých česko-německých aktivit dotázané učitelky jmenovaly:

Tabulka 3: Hlavní náplň česko-německých aktivit (n = 263; vícenásobná volba možná)

Hlavní náplň	Souhlas v %
hry a písničky	87,5 %
zvyky a tradice	67,9 %
sportovní aktivity	60,7 %
výlety do přírody	53,6 %
jazyk	51,8 %
poznávání všedního dne v sousední zemi	46,4 %
témata podle ročního období	35,7 %
výlety za kulturou (muzea apod.)	31,1 %
témata podle rámcového vzdělávacího plánu	30,4 %
jiná: (setkávání rodin, environmentální výchova)	3,6 %

Výuka cizího jazyka nehraje vůbec žádnou roli pouze u 3,6 % mateřských škol a u 28,6 % má jen malý význam. 42,9 % školek uvádí, že výuka cizího jazyka je středně důležitá, a u 23,2 % hraje velkou, resp. u 1,8 % hlavní roli. Pedagogické přístupy při seznamování s cizím jazykem znázorňuje následující tabulka (n = 47; 17,3 % nevedlo odpověď, protože výuka jazyka hraje příliš malou roli).

Tabulka 4: Pedagogické přístupy při zprostředkování cizího jazyka (n = 47; vícenásobná volba možná)

Pedagogické přístupy při zprostředkování cizího jazyka (n = 47)	Souhlas v %
dobrovolná účast v „jazykových kurzech“ v pevně vymezeném čase	44,1 %
imerzní metoda ¹	18,6 %
nenásilné, přirozené prožívání jazyka během všedního dne	62,8 %

U „jazykových kurzů“ v pevně vymezeném čase se sousednímu jazyku věnuje v průměru 1,24 h týdně (minimum: 45 min., maximum: 3 h, n = 16).

20,4 % dotázaných učitelek uvádí, že jsou děti v každodenním kontaktu se sousedním jazykem, 9,3 % vícekrát týdně, 25,9 % jednou týdně, 1,9 % jednou za dva týdny a 13 % jednou za měsíc. 29,6 % zde uvedlo možnost „jiné“. Ve všech těchto případech jde o tzv. „nárazový kontakt“, tedy kontakt spojený se setkáními a akcemi, které se konají dvakrát až šestkrát do roka.

S cizím jazykem děti seznamuje ve 21,2 % zaměstnaná rodilá mluvčí (sousedního jazyka), v 75 % všichni zaměstnanci mateřské školy, ve 44,2 % učitelky se znalostmi němčiny resp. češtiny a ve 23,1 % případů externí lektorky (rodilé mluvčí) (n = 52; 5 chybí). V Německu převažuje počet pevně zaměstnaných (českých) rodilých mluvčích (17,3 % v Německu, 3,8 % v Čechách), v Čechách výrazně převažuje počet učitelek se znalostmi sousedního jazyka (34,6 % v Čechách, 9,6 % v Německu).

Ve 43,6 % mateřských škol se navíc nabízí i angličtina. 72,1 % školek uvádí, že je na místní základní škole (v Čechách i v 6. – 9. třídě) možné pokračovat v česko-německých aktivitách.

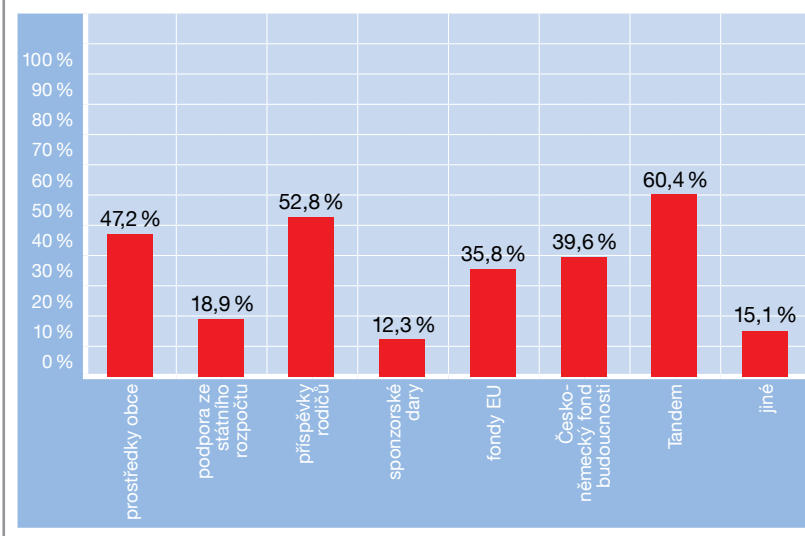
3.1.3 Financování

Aktivity v mateřských školách jsou financovány ze zdrojů znázorněných v následujícím grafu.

27,8 % mateřských škol uvádí, že mají na příští rok financování svých aktivit zajištěno. 7,4 % má financování na více let. U 64,8 % školek financování dalších aktivit ještě nebylo v době šetření zajištěno.

¹ Imerzí (z lat. *immersio*: ponoření; odtud i německý výraz „jazyková koupel“) se v jazykovědě a pedagogice rozumí situace, v níž se osoby, především děti, dostávají do cizojazyčného prostředí, v němž se – mimochodem nebo cíleně – učí cizímu jazyku. Na rozdíl od metod výuky cizích jazyků probíhá při imerzi učení výlučně na principech učení se mateřštině. (Zdroj: Wikipedia)

Graf 3: Financování aktivit (vícenásobná volba možná)

3.1.4 Spokojenost s česko-německou spoluprací

Mateřských škol, které jsou v přímém kontaktu a mají společné aktivity s mateřskou školou v sousední zemi (n = 49, 8 chybí), jsme se ptali na jejich spokojenost se spoluprací. Převážná většina (71,4 %) školek uváděla, že je zcela spokojena, 10,2 % školek bylo celkem spokojeno, 16,3 % středně a 2 % málo. Mezi hodnocením ze strany českých a německých učitelek nejsou žádné významné rozdíly.

3.1.5 Komunikace mezi českými a německými učitelkami resp. dětmi

7,3 % učitelek (n = 54, 3 chybí), které jsou samy v přímém kontaktu s německými / českými kolegyněmi a v jejichž školce se setkávají české a německé děti, uvádí, že jazyková bariéra nepředstavuje žádnou překážku. 34,1 % se cítí v komunikaci mírně, 36,6 % středně, 17,1 % značně a 4,9 % zcela omezeno. Ztížení porozumění mezi českými a německými dětmi dané jazykovou bariérou je hodnoceno jako o něco méně důležité (u odpovědi na otázku, jak jazyková bariéra brání komunikaci mezi dětmi, je průměrná hodnota „málo“).

3.1.6 Další rozvoj aktivit

V rámci evaluace procesů jsme učitelky navíc požádaly, aby uvedly, jaké aspekty považují za důležité pro další rozvoj aktivit (bylo možné uvést více odpovědí). 92,7 % učitelek uvedlo, že pro další rozvoj považuje za důležité zajištěné financování, 67,3 % zájem rodičů, 49,1 % k tomu potřebuje více personálu a 14,5 % více podpory od vedení. Více školení si přeje 54,5 %, více materiálu potřebuje 56,4 %. A konečně pro 49,1 % je významným aspektem dalšího rozvoje více financí.

3.1.7 Návrhy na zlepšení, poznámky, přání

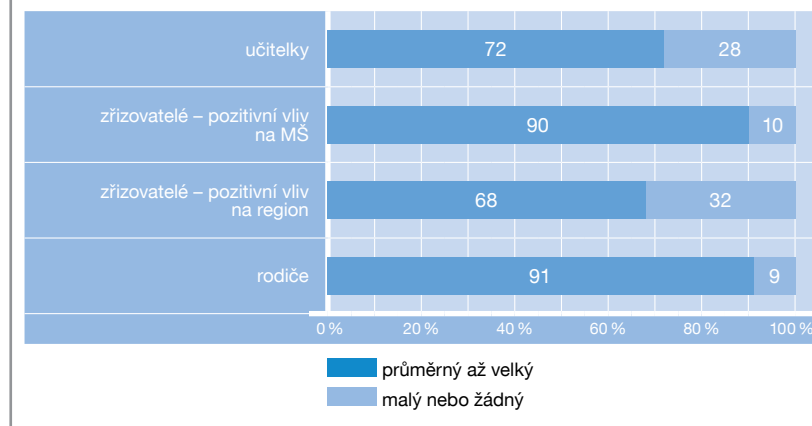
Návrhy učitelek na zlepšení, uváděné v dotaznících, se vztahují v podstatě na zajištěné, zjednodušené financování a na dostatečné zdroje (personální, časové, finanční, obsahové). Dále si respondentky přály školení, další setkání s partnerskými zařízeními a další podporu venkovského regionu (v Německu). Na české straně byly navíc zmiňovány problémy s cestovními pasy pro děti.

3.2 Evaluace shody (compliance)

Všechny dotázané skupiny osob byly požádány o celkové hodnocení česko-německých aktivit známkami běžnými v německých školách – od 1 (velmi dobře) do 6 (nedostatečně) – a měly uvést, jak obecně hodnotí pozitivní a negativní vliv česko-německých aktivit v mateřské škole. Všechny tři dotázané skupiny osob udělovaly v průměru celkovou známku „dobře“ a hodnotily pozitivní vliv aktivit následovně:

Graf 4: Hodnocení pozitivního vlivu aktivit ve srovnání vzorků

Všichni respondenti vysoce hodnotí pozitivní vliv česko-německých aktivit. Zdá se, že zejména rodiče vnímají velký kladný přínos pro děti a sebe. Rovněž zřizovatelé a ředitelé mateřských škol udávají nanejvýš pozitivní hodnocení celkového vlivu aktivit na mateřské školy. Přínos pro region je hodnocen o něco zdrženlivěji. 28 % dotázaných učitelek nevnímá žádný anebo jen malý přínos. Právě u školek, které se s partnerským zařízením setkávají např. pouze dvakrát až třikrát do roka anebo česko-německé aktivity rozvíjejí teprve krátce, je toto hodnocení nasnadě.

U negativních dopadů pouze rodiče zvolili kategorii „značné“ a „velké“, a to v případě 1 % respondentů na obou stranách hranice. Ostatní skupiny uváděly jen „průměrné či žádné“ negativní důsledky. 69 % učitelek nevidí žádné záporné vlivy a 25 % jen málo. Co se za těmito obecnými negativními vlivy aktivit skrývá? Prohlédneme-li si v dotaznících odpovědi na jednotlivé otázky týkající se vlivů, zjistíme, že se např. u všech zúčastněných osob objevují obavy z většího

pracovního vytížení a u zřizovatelů z finančního zatížení. Některé děti dané aktivity znejistují a v několika málo případech se předsudky vůči sousední zemi zvýšily.

Srovnáme-li výpovědi na české a německé straně, ukazuje se, že česká hodnocení dopadají lépe: české učitelky udávají méně negativních vlivů, čeští rodiče hodnotí aktivity výrazně lépe než němečtí. Zatímco němečtí rodiče udělují v průměru známku 2,4, jejich české protějšky 1,8 (velmi příznačná souvislost). Čeští rodiče výrazněji souhlasí s pozitivními vlivy a uvádějí méně negativních dopadů. Čeští zřizovatelé však hodnotí negativní vlivy jako větší.

3.2.1 Shoda (compliance) u dětí

V rámci dotazování dětí (n = 254, CZ: 154, D: 100) byla rovněž zjišťována data pro evaluaci shody (compliance). Děti byly dotazovány, jestli mají rády němčinu/češtinu, setkávání, resp. jestli je baví. Výsledky jsou shrnuty v tabulce 5.

Tabulka 5: Shoda (compliance) dětí ve vztahu k jazyku v procentech (n = 254)

Otázky týkající se jazyka			
Máš rád(a) němčinu/češtinu? (n = 251)	78,9	15,5	5,6
Baví tě říkat něco německy/česky? (n = 248)	76,6	15,3	8,1
Jaké ti připadá, že víš něco o Německu/Česku? (n = 204)	72,5	22,1	5,4
Baví tě zpívat německé/české písničky? (n = 254)	76,8	14,2	9,1
Jaké ti připadá, že umíš něco říct německy/česky? (n = 260)	80,4	10,0	9,6

Každou otázku cca 3/4 dětí zodpověděly pozitivně. Cíl podpořit pozitivní vztah k sousednímu jazyku a sousední zemi tak můžeme považovat za dosažený.

O návštěvách/setkáních se děti vyjadřovaly následovně:

Tabulka 6: Shoda (compliance) dětí ve vztahu k setkáním v procentech (cca n = 254)

Otázky týkající se setkávání			
Navštěvuješ rád(a) německou/českou školku? (n = 204)	84,3	11,8	3,9
Líbí se ti výlety do Německa/Čech? (n = 198)	92,4	5,1	2,5
Jaké ti připadá, že už jsi byl(a) v Německu/Čechách? (n = 198)	89,4	6,6	4,0
Baví tě hrát si s německými/českými dětmi? (n = 178)	68,5	21,9	9,6
Máš radost, když německé/české děti přijedou na návštěvu? (n = 207)	84,1	14,5	1,4

I zde jsou odpovědi dětí veskrze velmi kladné. Pouze na otázku, zda je baví hrát si s německými / českými dětmi, odpovídají o něco méně pozitivně. Zdá se, že děti důvěrně známé z vlastní třídy jsou jako partneři pro hry populárnější, což však na druhou stranu nekalí radost z návštěvy dětí ze sousední země. Tato odchylka však také ukazuje, že děti odpovídaly opravdu diferencovaně.

3.2.2 Další data shody (compliance) u učitelek

U učitelek můžeme k evaluaci shody (compliance) přiřadit ještě následující výsledky:

a) Osobní motivace

Výsledky šetření týkající se motivace ukazují, že i 22 let po pádu „železných opon“ je zlepšení vztahů Čechů a Němců v pohraničí stále aktuálním tématem. 82,1 % učitelek tato osobní motivace vede k tomu, aby se angažovaly v česko-německých aktivitách. V popředí však stojí také služba dětem: 78,6 % učitelek motivuje skutečnost, že česko-německými aktivitami mohou dětem nabídnout něco nového, 57,1 % získalo motivaci na seminářích Tandemu, 55,4 % chtělo ve své mateřské škole pokračovat v úspěšném projektu, 42,9 % požádal o realizaci aktivit zřizovatel a přeci jen 26,8 %

motivuje i jejich osobní vztah k sousední zemi. Motiv „otevírání se na východ“, formulovaný na základě výsledků interview, byl na výběr v německých dotaznících a 28,6 % německých učitelek jej uvedlo. Výrazný rozdíl je v motivu „nabídnout dětem něco nového“ v závislosti na národnostní příslušnosti (velmi příznačná souvislost). Zajímavé je, že všechny české učitelky (až na jednu chybějící odpověď) uvádějí tento motiv jako osobní popud k iniciování, resp. realizaci česko-německých aktivit.

b) Větší zátěž

Učitelky jsme se nakonec také ptali, jak se u nich projevuje případná větší časová zátěž. Ukazuje se, že u 25,5 % dotázaných učitelek nedochází k větší zátěži. U 88,9 % se však větší časová zátěž projevuje negativně na jejich osobní motivaci. Pozitivní zpětná vazba rodičů, dětí aj. 94,4 % učitelek nepomáhá zapomenout na časovou náročnost. 8,3 % uvádí, že bez osobní motivace by aktivity nebyly možné a 11,1 % zvládá větší časovou zátěž díky osobnímu angažmá a práci ve volném čase. Mezi českými a německými učitelkami nejsou žádné významné rozdíly, takže negativní dopady větší zátěže představují na obou stranách hranice značnou překážku a tím i nebezpečí pro česko-německé projekty v předškolní oblasti.

3.3 Analýza vlivů

Zásadní význam měl v této studii průzkum vlivů, které lze u česko-německých aktivit pozorovat. Otázka zní:

Mají aktivity s ohledem na cíle projektu trvale udržitelný vliv na zúčastněné skupiny osob, zařízení, zřizovatele a/nebo region?

3.3.1 Vliv na děti

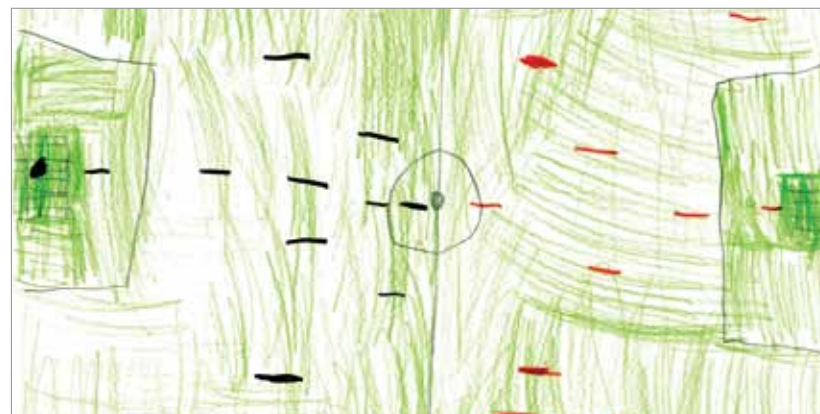
Jelikož děti jsou hlavní cílovou skupinou česko-německých aktivit, chtěli bychom se nejprve věnovat vlivům na ně. V této souvislosti jsme se dotazovali učitelek, rodičů a dětí samotných a definovali jsme čtyři dílčí oblasti vlivů.

Vlivy v oblasti

- *jazyka: Dostávají se děti do kontaktu s cizím jazykem? Učí se německá / česká slovíčka, písničky? Používají je? Učí se, že je možné si spolu hrát i bez společné řeči? Mají děti němčinu/češtinu rády?*
- *komunikace a sociálních kompetencí: Dostávají se děti do kontaktu? Získávají děti kamarády ze sousední země? Jakou roli hraje jazyková bariéra?*

- *sebevědomí a sebejistoty: Jsou děti hrdé na své vědomosti a dovednosti týkající se cizího jazyka a sousední země?*
- *interkulturního učení: Učí se děti akceptovat jiná pravidla a zvyky? Rozvíjí se u nich pocit sounáležitosti s dětmi ze sousední země? Získávají vědomosti o sousední zemi? Jsou si jistější v přítomnosti lidí jiného původu? Projevily se u nich výhrady vůči sousedům?*

Ke každé oblasti vlivů bylo položeno pět až deset otázek. Česko-německé aktivity v mateřských školách mohou být velmi odlišné (od bilingvní výchovy až po příležitostná setkání) a mohou tedy vést i k různým výsledkům v jednotlivých oblastech vlivů.

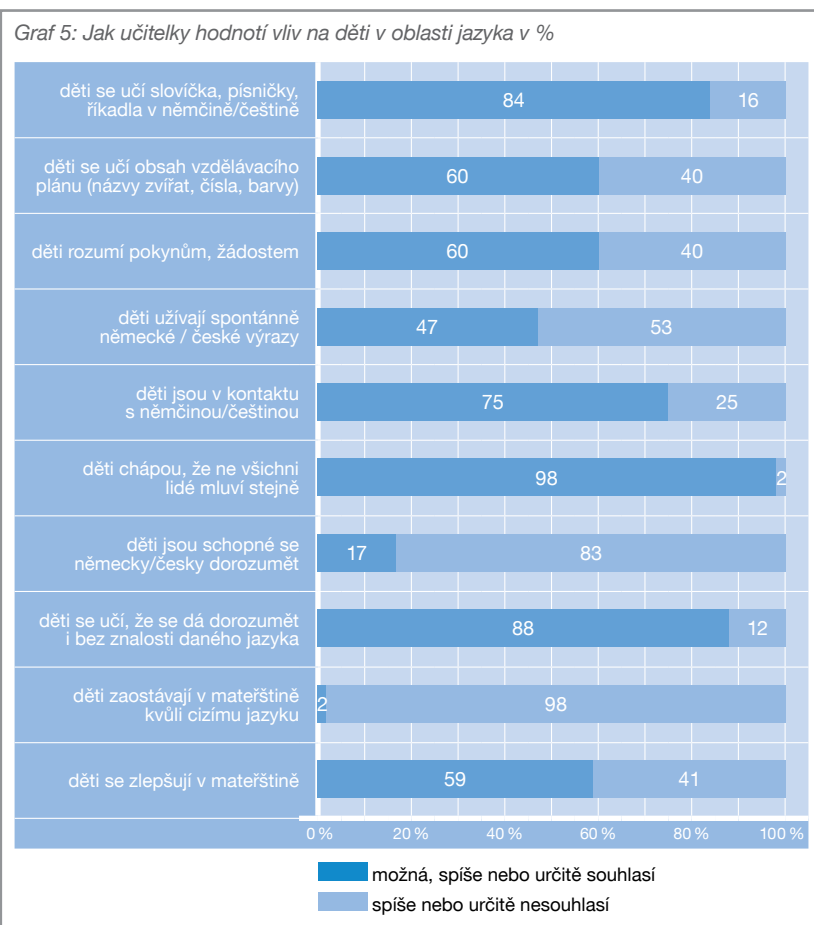
Přehled vlivů na děti

Dotazníkové šetření mezi učitelkami a rodiči ukázalo, že přínos česko-německých aktivit pro děti nevzniká náhodou. Výsledky jsou překvapivě pozitivní ve všech oblastech (souhlas většinou vysoce převyšuje 50 %). Zajímavé je, že kladný vliv v jazykové oblasti vnímá 62 % rodičů a 66 % učitelek. Děti samy uvádějí z 91 %, že získaly znalosti sousedního jazyka. V oblastech komunikace a sebevědomí výsledky ukazují, že učitelky hodnotí přínos pro děti výše (69 %) než rodiče (53 %) (otázky nebyly identické, viz níže). Děti odpovídaly na otázky týkající se kontaktu s dětmi ze sousední země ze 79 % kladně. V oblasti sebevědomí učitelky ze 74 % souhlasí napůl až úplně, že činnosti měly pozitivní vliv, rodiče z 59 %. Největší přínos učitelky připisují česko-německým aktivitám v interkulturní oblasti. Zde souhlasí z 90 %. Oblasti působení budou nyní představeny jednotlivě.

a) Vliv v oblasti jazyka

České děti nás v německé školce „rychle zasypávají německými slovíčky“. (ha4)

Učitelky (n = 57) uvedly následující údaje:

S výpovědí „děti rozumí pokynům a žádostem“ souhlasí více učitelky na české straně.

Rodiče (n = 207) souhlasí ze 76 % napůl až úplně, že se jejich dítě učí slovíčka, písničky a říkadla v němčině/češtině, podle 71 % se učí názvy zvířat, čísla, barvy atd. Tyto odpovědi leží mírně pod hodnocením učitelky v těchto bodech.

46 % dětí doma používá německá / česká slovíčka, 35 % se dorozumí nebo zdraví v cizím jazyce, když jede s rodiči do sousední země. 45 % rodičů souhlasí, že je děti učí německá / česká slovíčka a jen 1 % se domnívá, že jejich dítě kvůli němčině/češtině zaostává v rozvoji své mateřštiny.

Výrazné rozdíly v odpovědích českých a německých rodičů se objevují ve čtyřech bodech. Čeští rodiče více souhlasí s výpověďmi „dítě se učí názvy zvířat, barvy atd. v sousedním jazyce“, „spontánně doma používá německé / české výrazy“, „učí nás německá / česká slovíčka“ a „když jsme v Německu/Čechách, dorozumívá se / zdraví německy / česky“.

Děti si pro zhodnocení své jazykové kompetence vybraly následující smajlíky:

Tabulka 7: Výpovědi dětí týkající se vlivů v oblasti jazyka v procentech (cca n = 254)

Otázky týkající se jazyka	😊	😐	😞
Umiš říct německá / česká slovíčka? (n = 253)	85,0	6,7	8,3
Umiš zpívat německé / české písničky? (n = 248)	78,6	12,5	8,9

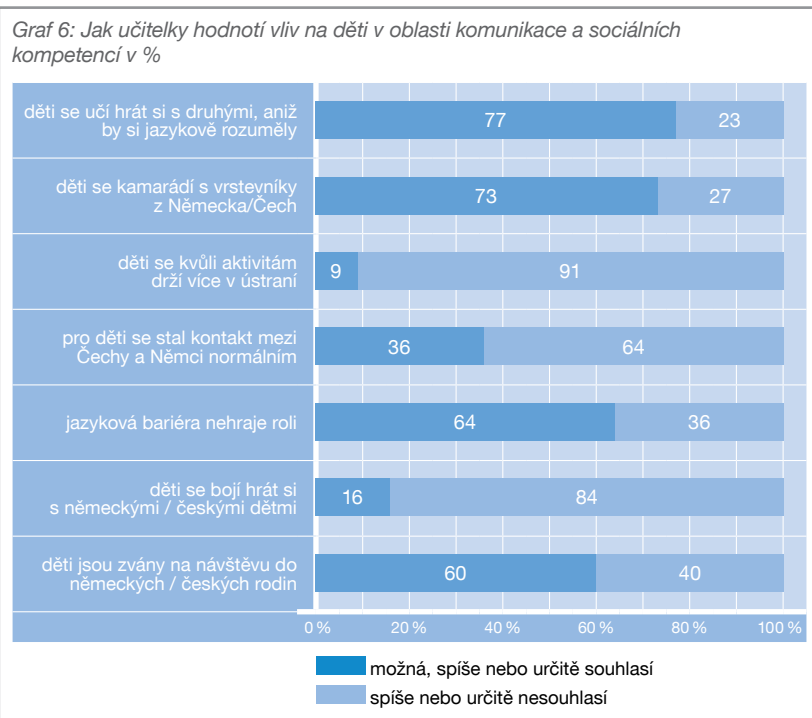
Výpovědi dětí týkající se jejich jazykové kompetence do značné míry souhlasí s hodnocením učitelky. Rodiče souhlasí o něco méně, což je možné vysvětlit tím, že aktivity se odehrávají převážně v mateřské škole (bez přítomnosti rodičů).

b) Vlivy v oblasti komunikace a sociálních kompetencí

Děti říkají: „Našel jsem si kamaráda.“ (ha4)

Učitelky uvedly v této oblasti vlivů následující výpovědi:

U českých a německých učitelek se výrazně liší hodnocení čtyř z těchto sedmi výpovědí:

- *České učitelky více souhlasí s tím, že se „děti učí hrát si s druhými, aniž by si jazykově rozuměly“ a že „jsou zvány na návštěvu do německých / českých rodin“.*
- *S tím, že „kontakt mezi Čechy a Němci se stal pro děti normálním“, mnohem méně souhlasí česká strana.*
- *Německé učitelky více souhlasí s tím, že „děti se bojí hrát si českými / německými dětmi“.*

Malý počet odpovědí v tomto případě nedovoluje vyvozovat jednoznačné závěry ohledně otázky, zda jsou rozdíly v odpovědích českých a německých

učitelek způsobené konkrétním projektem (např. jen málo setkání) nebo hlubším společenským pozadím (např. negativní obraz sousední země).

35 % **rodičů** v oblasti komunikace a sociálních kompetencí uvedlo (souhlasí středně až úplně), že jejich dítě má německé / české kamarády (toto uvedlo pro srovnání 75 % učitelek!), ale jen 7 % rodičů souhlasí, že přicházejí pozvání od rodin ze sousední země. Také zde hodnocení neodpovídá hodnocení učitelek (60 %). Rozdíl je možné rovněž vysvětlit tím, že se aktivity odehrávají především bez přítomnosti rodičů. 78 % dotázaných rodičů však vnímá kontakt mezi Čechy a Němci jako normální pro své děti, což takto hodnotí na druhé straně jen 36 % učitelek. 45 % rodičů uvádí, že se dítě k Němcům / Čechům chová bezprostředně, když je rodina v sousední zemi. 98 % nesouhlasí s výpovědí, že se jejich dítě kvůli aktivitám drží více v ústraní, což takto vnímá i 91 % učitelek.

Výrazné rozdíly mezi výpověďmi českých a německých rodičů jsou v následujících bodech:

- *Čeští rodiče mnohem více souhlasí s výpověďmi „naše dítě má německé / české kamarády“, „když jsme v Německu/Čechách, chová se naše dítě k Němcům/Čechům zcela bezprostředně“ a „naše dítě je zváno na návštěvu do německých / českých rodin“*
- *Také s výpovědí „naše dítě se kvůli česko-německým aktivitám drží více v ústraní“ souhlasí více českých rodičů.*

Děti v této oblasti udávají:

Tabulka 8: Odpovědi dětí na otázky k vlivům v oblasti komunikace

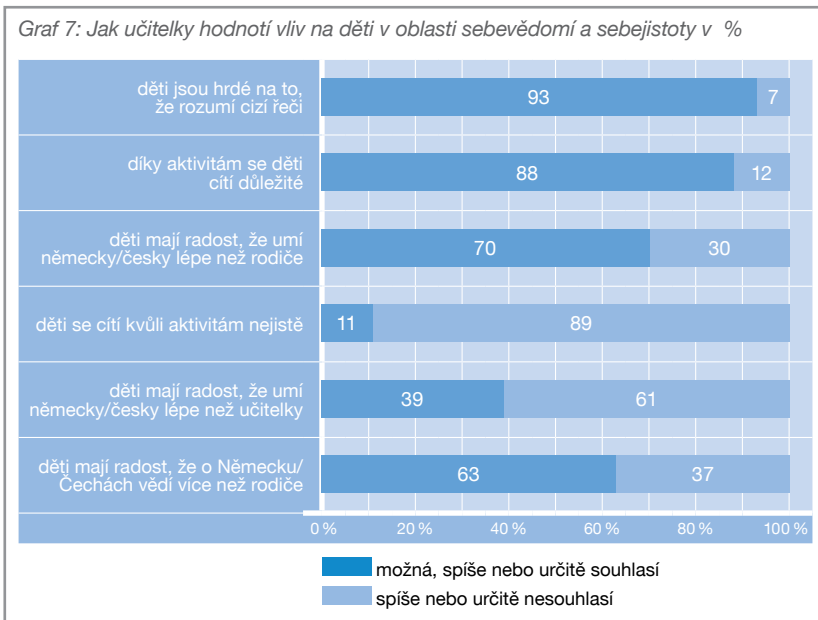
Otázky týkající se kontaktu dětí (cca n = 254)	😊	😐	😞
Máš německé / české kamarády? (n = 201)	43,8	29,9	26,4
Hraješ si i s německými / českými dětmi? (n = 185)	68,1	16,2	15,7

Učitelky ze 73 % souhlasily (středně až úplně), že vznikají kamarádství mezi českými a německými dětmi. Děti samy to vidí velmi podobně. 73,6 % dotázaných dětí odpovědělo, že má kamarády ze sousední země.

c) Vlivy v oblasti sebevědomí a sebejistoty

Děti to vnímají takto: „Ve světě se vyznám.“ (ha3)

Učitelky uvedly k této oblasti následující výpovědi:

V této oblasti je významný rozdíl jen u výpovědi „děti se cítí kvůli česko-německým aktivitám nejistě“. Německé učitelky souhlasí méně.

70 % rodičů možná, spíše nebo určitě souhlasí, že jejich dítě je hrdé na to, že rozumí cizí řeči, a 54 % dokonce uvádí, že děti mají radost, že umí německy/česky lépe než rodiče. V 51 % případů děti rodičům vypráví o sousední zemi a jen 1 % rodičů uvádí, že se děti kvůli aktivitám ve školce cítí nejistě. S tím souhlasí 11 % učitelek.

V hodnocení výpovědí ze strany českých a německých rodičů jsou tyto rozdíly:

- „Naše dítě hodně vypráví o Německu/Česku“ – s touto odpovědí nesouhlasí více německých než českých rodičů.
- „Naše dítě se cítí kvůli česko-německým aktivitám nejistě“ – tuto odpověď zvolilo více českých než německých rodičů.

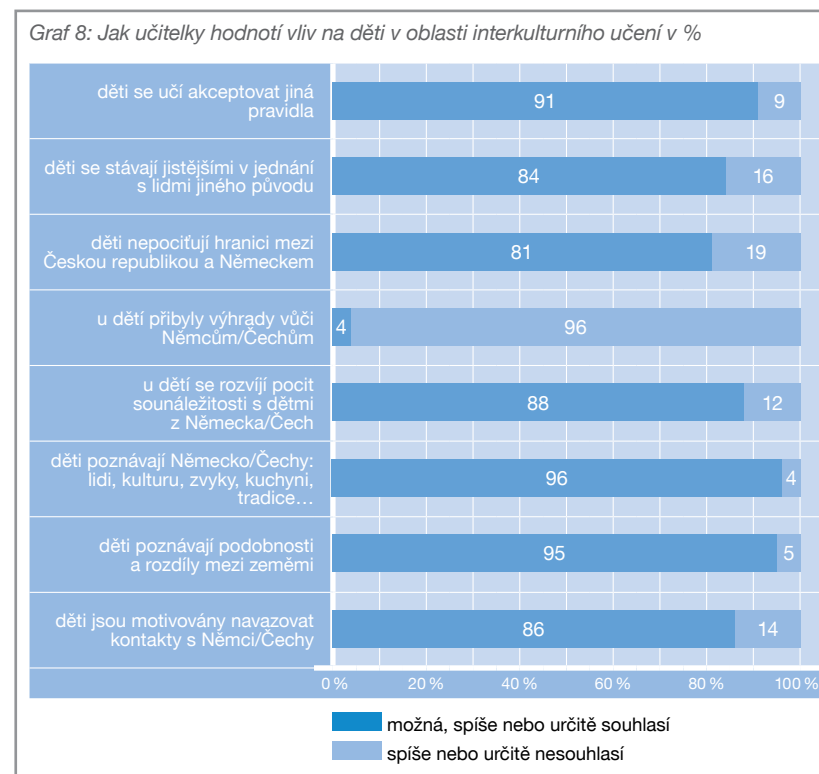
d) Vlivy v oblasti interkulturního učení (tázány jen učitelky)

„České děti často nemají rády německá jídla, ale vlastně je to velmi pozitivní, protože umějí mluvit o jídle a vysvětlují, že různé země mají různé pokrmy, učí se tedy prostřednictvím zážitků.“ (jr4)

„Mají moře, ale je studené.“ CZ23

„O Velikonocích musí hledat zajíčka.“ CZ27

Učitelky uvádějí následující hodnocení:

U výpovědi „děti jsou motivovány navazovat kontakty s Němci / Čechy“ je významný rozdíl v odpovědích českých a německých učitelek. Mnohem vyšší motivaci uvádějí české učitelky.

Výpovědi **českých dětí** (cca n = 154) týkající se jejich vědomostí o Německu, které učitelky zaznamenaly, se vztahují hlavně na následující oblasti (údaje v závorce znamenají absolutní četnost výskytu výpovědi):

Mluví se tam německy (17), německá vlajka (9), sousední země je blízko (8), jiná měna (6), výpovědi typu „je tam...“ (zmiňováno také zařízení ve školce) (8), přístup k moři (5), hlavní město Berlín (3), větší než Čechy (2), jiná auta (2). Jen jednou se objevily ještě tyto výpovědi: „*Je to trochu daleko, mají zvláštní zvyky, mají jiná policejní auta a sanitky, jezdíme tam nakupovat, Němci zabíjeli lidi, Hitler byl zlý, kdysi největší velitel armády (Hitler), je tam hezké, čisté prostředí, jiné domy – jiná výzdoba, můj tatínek tam pracuje jako doktor v nemocnici, můžeme tam jezdit na návštěvu, každá země je jiná, mají stejné počasí jako my, mají jiného prezidenta.*“

Německé děti (cca n = 98) uváděly následující vědomosti o Čechách:

Jiný jazyk (4), sousední země (3), jiná země (2), dá se tam levně natankovat (2), mají více benzinek (2), jiná čísla aut (2), měna (2), bydlí tam děti „xy“ – jména dětí (2). Dále se vyskytovalo hodně výpovědí jen jednou. Výběr z nich: „*V Čechách jsou dobré třešně, ve psí zoo je to zajímavé, tam se nebojím, koláč tety D. mi vždycky chutná, oběd ne vždycky, tam kluci našlehají holkám pomlázkou na zadek a dostanou vajíčko, babička v Čechách kupuje housky, které mi chutnají, většinou je tam nepořádek, mají Krakonoše.*“

Děti se také vyjadřovaly k podobnostem a rozdílům. **České děti** si všimly těchto rozdílů:

Připadala jim jiná zahrada a hračky/vybavení v partnerské školce (11), přičemž také poznamenaly, že se jim např. houpačka a hezká zahrada líbily. Také postřehly, že klika je u vchodových dveří umístěna vysoko! Lidé jinak slaví a prožívají svátky (13): v Čechách není „den mužů“, je tu méně křesťanských svátků, o Velikonocích Němci hledají zajíčka a nemají pomlázky, ty jim musíme dovést, ale zato slaví narozeniny (2). Opět se tu zmiňuje jiný jazyk (7) a měna (4). Také jídlo je jiné (někdy lepší, ale spíše horší) (11): „*Nemají knedlíky, mají lepší párky, studená sekaná, lepší brambory v Německu, ale horší kaše.*“ Jiné jsou i některé hry (2). Následující výpovědi se vyskytovaly jen jednou: „*Jiné učitelky, děti jsou na nás moc milé, mluvím s nimi, hodně zpívají a mně se to líbí, já jsem se ve školce ztratil, půjčujeme si ve školce brusle, v Z. je jiné zoo, měli tam povodně a mají modré žáby, u nás máme lachtany, auta jezdí rychleji (povolená rychlost), jiné uniformy (hasiči, policie), jinak píší, příroda je hezká, musejí si nosit vlastní svačinu, mají jiná jména.*“

Německé děti postřehly v Čechách tyto rozdíly:

Jídlo (6), které jim někdy připadá ostré, ale „*v Čechách jsou i různé dobré sušenky*“, jazyky (3), různé svátky (2) jako např. jmeniny, veselé Velikonoce (2)

a Mikuláš. Objevilo se také několik poznámek k odlišnému chování: „*České děti jsou hodnější než my, zpívají a tančí lépe než my, při naší vánoční oslavě se české děti bály více než my, na vycházkách děti nesmí běhat*“; a děti zřejmě také pozorovaly, že „*české děti se na koupališti nesmí svlékat a ani chodit na brouzdaliště*“.

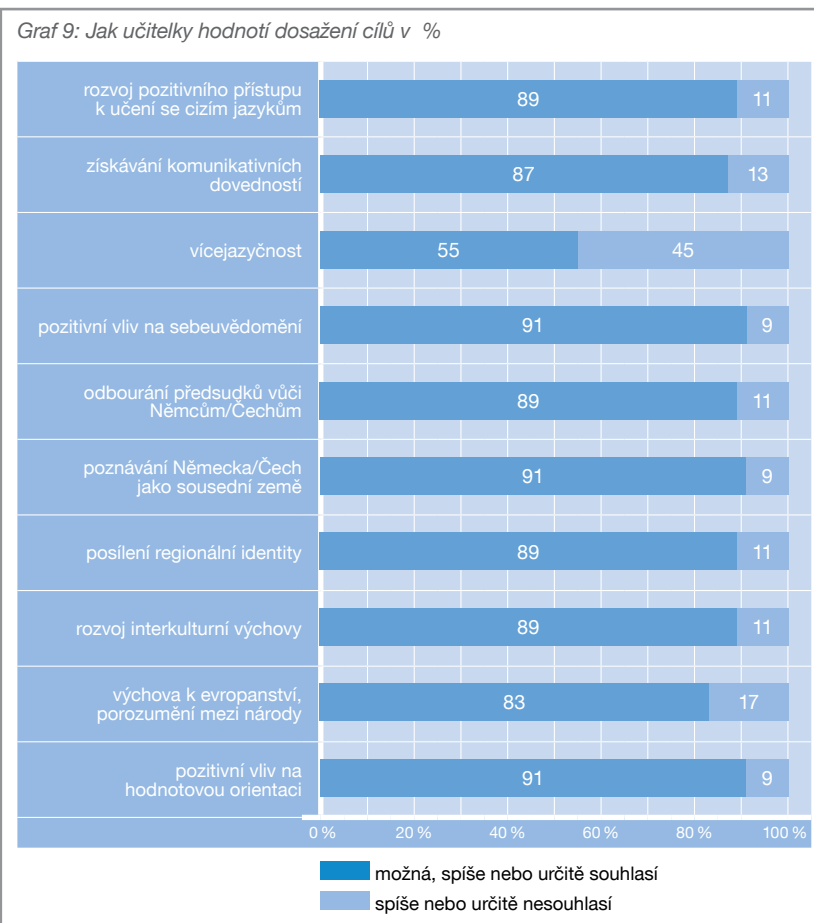
Podobnosti z pohledu **českých dětí** se především vztahují na hračky, jako je pískoviště a prolézačky (6), stejné svátky (3) a děti (3): „*Děti jsou asi stejné.*“

Také německým dětem připadají hračky stejné (3). Jinak si všimly následujících podobností: „*Pravidla jsou často podobná, tam také děti nesmějí ve školce křičet, také slaví narozeniny, také ve školce zpívají písničky a hodně dlouho si hrají, myslíme si, že jedí to samé jako my.*“ *Velmi hezká je tato výpověď: „Děti tam taky mluví, ale česky.“*

e) Jak učitelky hodnotí dosažení cílů

Po zhodnocení vlivů na děti byly učitelky požádány, aby se kriticky zamyslely nad tím, do jaké míry bylo v jejich třídě dosaženo cílů česko-německých aktivit. Hodnocení představujeme v následující tabulce.

Výrazné rozdíly se objevují v hodnocení „vícejazyčnosti“ a „poznávání Německa/Čech jako sousední země“. Dosažení těchto cílů hodnotí výše české učitelky. Hodnocení učitelek obecně ukazuje velké přiblížení se k cílům, kterých mělo být česko-německými aktivitami dosaženo. Tento odhad potvrzují i jednotlivé výpovědi v dotazníku a výsledky průzkumu mezi rodiči a dětmi.

3.3.2 Vliv na učitelky

„Evropská zkušenost, poznání jiné kultury, všedního dne, tradic a co je stejné, co jiné a to platí pro všechny, nejen pro děti.“ (jr2)

V tomto průzkumu nás samozřejmě také zajímalo, jaký vliv mají česko-německé aktivity v mateřských školách na dotázané učitelky. 94 % z nich získalo díky činnostem nové nápady pro svou práci, 95 % mělo díky aktivitám pocit, že dělá něco smysluplného pro děti a region. 91 % získalo dobrý vztah k německým / českým kolegyním a 84 % díky aktivitám více reflektovalo svou práci. 78 % ve své mateřské škole uplatnilo podněty z Německa/Čech, u 77 % tyto činnosti zvyšují radost z práce. 71 % učitelek souhlasí s těmito výpověďmi:

- *aktivity ve mně vzbudily zájem učit se němčinu/češtinu*
- *výhrady vůči Německu/Čechám jsem přehodnotila*
- *naučila jsem se hodně o Německu / České republice*
- *naučila jsem se spoustu dalších věcí*

69 % učitelek působí jako „multiplikátorky“ při dalším vzdělávání na téma česko-německých aktivit, 68 % získalo znalosti němčiny/češtiny a 59 % navázalo s kolegyněmi ze sousední země soukromé kontakty. Pro 45 % představují aktivity významnou časovou zátěž. (Ve všech případech střední až úplný souhlas.)

U následujících výpovědí německé učitelky souhlasily výrazně méně: „aktivity ve mně vzbudily zájem učit se němčinu/češtinu“, „některé nápady z Německa/Čech jsem prosadila i u nás“, „aktivity pro mě představují významnou časovou zátěž“, „díky aktivitám jsem navázala s kolegyněmi z Německa/Čech soukromé vztahy“.

3.3.3 Vliv na rodiče

Na základě interview jsme zjistili, že aktivity v mateřské škole působí i na rodiče zapojených dětí, přestože se sami těchto činností neúčastní. 67 % rodičů částečně nebo úplně souhlasí s tím, že je aktivity přiměly k tomu, aby se více angažovali ve školce. 61 % rodičů své děti doma podporuje v učení němčiny/češtiny, u 58 % rodičů činnosti obohacují volný čas a přinášejí zábavu, u 53 % se zlepšil názor na sousední zemi a pro 53 % se posílily sousedské vztahy s Německem / Českou republikou. 47 % se nyní více zajímá o sousední

jazyk, 38 % více o sousední zemi. 30 % dokonce díky česko-německým aktivitám nyní více jezdí na výlety do sousední země a 11 % navštěvuje kurzy němčiny, resp. češtiny. 14 % rodičů částečně či úplně souhlasí s tím, že získali přátele/známé ze sousední země. U 6 % se potvrdily jejich výhrady vůči Německu/Čechům, ale u nikoho se jejich názor na sousední zemi nezměnil k horšímu. Mezi českými a německými rodiči jsme zaznamenali významné rozdíly. Čeští rodiče spíše souhlasili s následujícími výpověďmi: „díky aktivitám školky jezdíme častěji do Německa“, „máme větší zájem o němčinu“, „aktivity nás motivovaly k návštěvě kurzu němčiny“, „doma podporujeme naše dítě v učení němčiny“, „získali jsme známé/přátele v Německu“ a „aktivity obohacují náš volný čas a přináší nám zábavu“.

Na základě informací z interview s německými učitelkami jsme se českých rodičů ptali ještě na jejich postoj ke dvěma výpovědím. S výpovědí „díky společným aktivitám s německou školkou jsme vstřícnější k náboženským svátkům a náboženské výchově“ souhlasilo zčásti či úplně 26,4 % rodičů, zatímco 8,6 % rodičů souhlasilo s výpovědí „společné aktivity s německou školkou nás utvrdily v odmítání náboženských svátků a náboženské výchovy“.

Srovnání vlivů podle jazykových znalostí v rodině

Na začátku dotazníku jsme rodiče požádali, aby uvedli, jestli oni sami nebo prarodiče mluví sousedním jazykem.

Zde se jasně ukazuje rozdíl. V převážné většině německých rodin nikdo jazykem sousedního příhraničního regionu nemluví (84 %), zatímco v téměř dvou třetinách českých rodin umí alespoň jedna osoba německy. S ohledem na skutečnost, že ve 38 % českých rodin navíc německy mluví alespoň jeden prarodič, se můžeme domnívat, že se tu pokračuje v rodinné tradici, což v německých rodinách neplatí.

3.3.4 Srovnání hodnocení a vlivů podle různých typů aktivit

Mateřské školy nabízejí v rámci česko-německých programů různé aktivity. Abychom mohli smysluplně porovnat hodnocení a vlivy těchto činností, sestavili jsme z kombinace možných aktivit následující typy:

- *bilíngvní výchova (kombinovaná i se všemi jinými aktivitami za předpokladu, že tato koncepce představuje hlavní zdroj vlivu)*
- *cílená výuka jazyka s pravidelnou výměnou dětí ve všední dny, s příležitostnými setkáními (např. o svátcích) nebo bez nich*

- *cílená výuka jazyka bez pravidelných výměn, s příležitostnými setkáními*
- *cílená výuka jazyka bez pravidelných výměn nebo setkání*
- *praktikant ze sousední země bez cílené výuky jazyka*
- *jen pravidelná výměna*
- *jen příležitostná setkání*

V mateřských školách se vytvářely a zkoušely jiné typy projektů, ale bud' takových případů bylo málo (např. pouze ve dvou školkách byli praktikanti ze sousední země, kteří cíleně vyučovali jazyk), anebo se tyto aktivity podřazují výše zmíněným typům (např. „sousední země/řeč je tematizována v pedagogické práci“ se řadí k výuce jazyka, setkávání a/nebo pravidelné výměně).

a) Srovnání hodnocení podle typu aktivit

Následující tabulka znázorňuje, že celkové hodnocení je u rodičů a učitelek nejlepší v případě „bilíngvní výchovy“. Zřizovatelé nejlepší známkou hodnotí výuku cizího jazyka bez výměny či setkávání dětí. U rodičů a učitelek má výuka cizího jazyka bez výměn či setkávání nejhorší hodnocení.

Tabulka 9: Hodnocení vlivu jednotlivých typů aktivit (podle německého známkování: 1 = „velmi dobře“ až 6 = „nedostatečně“)

Typ aktivity	známky od učitelek	známky od rodičů	známky od zřizovatelů
bilíngvní výchova	1,7	1,7	1,9
cílená výuka jazyka s pravidelnou výměnou dětí ve všední dny, s příležitostnými setkáními (např. o svátcích) nebo bez nich	2,3	1,9	2,5
cílená výuka jazyka bez pravidelných výměn, s příležitostnými setkáními	2,2	2,2	2,0
cílená výuka jazyka bez pravidelných výměn nebo setkání	2,8	2,9	1,5
jen příležitostné setkávání	2,4	2,5	1,9

Souhrnně lze konstatovat, že všechny dotázané skupiny osob (učitelky, rodiče, zřizovatelé) nejvýše hodnotí pozitivní vliv u kategorie „bilingvní výchova (v různých kombinacích s dalšími aktivitami)“. O druhé místo se dělí cílená výuka jazyka s pravidelnou výměnou a výuka jazyka pouze s příležitostným setkáváním. Třetí místo obsadila výuka jazyka bez výměn a setkávání a poslední skončilo „jen příležitostné setkávání“. Jedinou výjimkou je, že zřizovatelé udělili nejlepší známku výuce jazyka bez výměn a setkávání. Můžeme se domnívat, že pro zřizovatele stojí v popředí finanční a organizační důvody. U negativních vlivů nejsou žádné významné odchylky v průměru hodnocení všech skupin osob.

b) Srovnání vlivů na děti podle různých typů aktivit

Podobně jako u celkového hodnocení to vypadá, když se podíváme na hodnocení vlivů z perspektivy typů aktivit. Vliv bilingvní výchovy na **jazykové kompetence** dětí hodnotí učitelky i rodiče nejvýše. Souhlas dosahuje u učitelek průměrné hodnoty 4,1 a u rodičů 3,4 (1 = nesouhlasí ... 5 = zcela souhlasí). Zajímavé je, že rodiče podobně vysoce hodnotí vliv na jazyk, když jsou v mateřské škole zastoupeni praktikanti ze sousední země (3,1). Všechny tři typy cílené výuky jazyka se pohybují kolem vyššího průměru (více než 3,3), přičemž rodiče hodnotí výuku jazyka bez výměn a setkávání mnohem hůře než učitelky (jen setkávání a jen výměny se dostávají na hodnotu pod 3,0 u učitelek a pod 2,0 u rodičů).

U vlivů na **kommunikaci a sociální kompetence** se průměrné hodnoty hodnocení ze strany učitelek pohybují mezi 2,7 (výuka jazyka bez výměn a setkávání) a 3,5 (bilingvní výchova, výuka jazyka s výměnami a se setkáními / bez nich). Nejsou tu tedy velké rozdíly. Hodnocení ze strany rodičů kolísají mezi 2,0 (výuka jazyka bez výměn a bez setkání) a 3,0 (bilingvní výchova, výuka jazyka s výměnami, praktikant ze sousední země bez výuky jazyka). Obecně je zde přínos hodnocen níže než v oblasti jazyka.

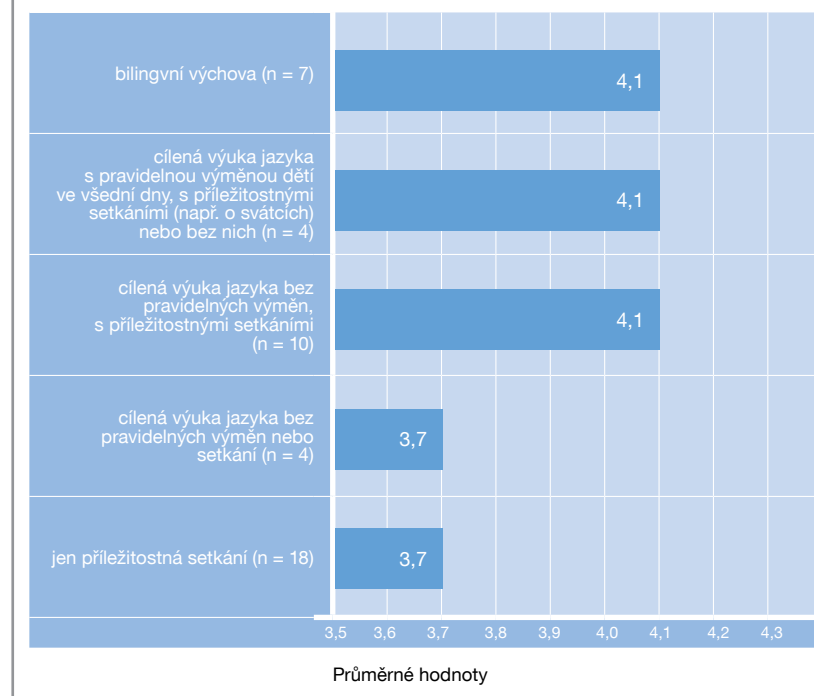
V oblasti vlivů na rozvoj **sebevědomí** vykazují v hodnocení učitelek nejvyšší průměrné hodnoty (3,9) bilingvní výchova a cílená výuka jazyka bez výměn a setkávání. Ostatní typy aktivit se pohybují mezi 2,7 (pouze setkávání) a 3,5 (výuka jazyka bez výměn, se setkáními). Z důvodu malého počtu případů (n = 4) je však potřeba tato čísla číst opatrně. Nelze z nich vyvozovat domněnky o vyšší úspěšnosti daného typu činností. Také u rodičů nejhůře dopadla výuka jazyka bez výměn či setkání a „jen setkání“ či „jen výměna“. Naproti tomu

bilingvní výchova a praktikanti ze sousední země přispívají k pozitivnímu hodnocení přínosu v této oblasti.

Přínos v oblasti **interkulturní výchovy** dosahuje v hodnocení učitelek u všech typů aktivit průměrné hodnoty mezi 3,5 a 4,4. Jak už bylo zřejmé u celkových výsledků, hodnotí se přínos v oblasti interkulturní výchovy vysoko. Nejnižší průměrnou hodnotu mají podle očekávání projekty bez pravidelného setkávání či výměny (ale stále ještě 3,4), protože je v nich možné získat nejméně interkulturních zkušeností.

Srovnáme-li výpovědi týkající se **dosažení cílů podle typu aktivit**, velmi dobře z toho vychází bilingvní výchova společně s cílenou výukou jazyka s výměnami a setkáváním s průměrnou hodnotou 4,1 (spíše souhlasí). Výuka jazyka bez výměn a setkávání dosahuje hodnoty 3,7. Jen částečně dosahují cíle podle hodnocení učitelek ty mateřské školy, které nabízejí jen příležitostná setkávání. Tyto hodnoty odpovídají rovněž hodnocení rodičů a učitelek v jednotlivých oblastech vlivů.

Graf 10: Jak učitelky hodnotí dosažení cílů (1 = nesouhlasí ... 5 = zcela souhlasí)

c) Srovnání vlivů na rodiče podle typu aktivit

Pokud porovnáme vlivy na rodiče podle typů aktivit, ukazuje se, že nejvýraznější vliv má bilingvní výchova (průměrná hodnota 3,0 = částečně souhlasí) spolu s cílenou výukou jazyka doplněnou o setkávání (průměrná hodnota 2,9), i když žádná z aktivit nedosahuje více než částečného souhlasu s vlivy. Nejmenší vliv má kategorie bez setkávání (1,9), jelikož zde rodiče jistě nemají šanci podílet se na činnostech.

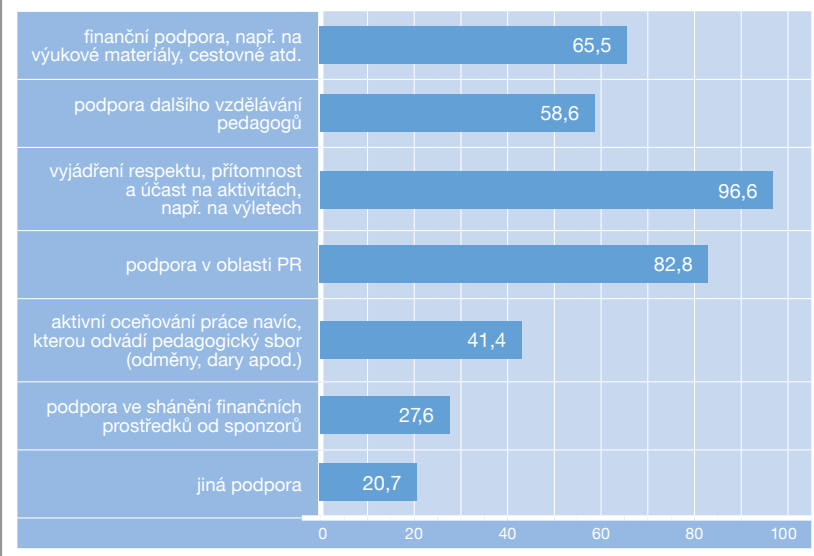
3.3.5 Vliv na zřizovatele/vedení

Čtvrtou cílovou skupinou dotazníkového šetření byli zřizovatelé mateřských škol resp. ředitelky jako zástupkyně zřizovatele. Šlo o vlivy česko-německých aktivit na zřizovatele a region a o to, do jaké míry může zřizovatel tyto aktivity podpořit.

a) Podpora aktivit ze strany zřizovatele

Dotázaní zástupci zřizovatele uváděli, že česko-německé projekty podpořili následujícím způsobem (čti: 65,5 % uvedlo, že poskytli finanční podporu).

Graf 11: Údaje zřizovatelů týkající se jejich podpory aktivit v %

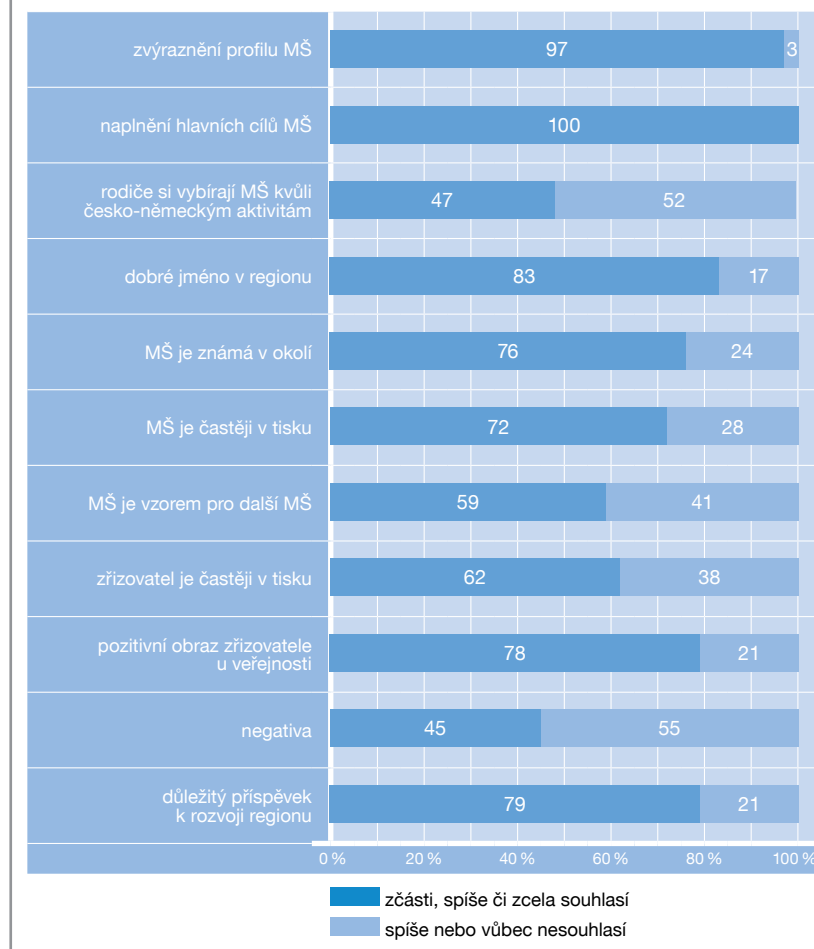
Němečtí zřizovatelé častěji uvádějí, že aktivity podporují tím, že pedagogům umožňují další vzdělávání.

b) Vliv na zřizovatele mateřských škol

„Starosta si dělá kurz češtiny.“ (ha2)

Zástupců zřizovatele jsme se dotazovali na jedenáct vlivů. Výsledky představuje následující přehled.

Graf 12: Jak zřizovatelé hodnotí vlivy na mateřskou školu a region

Na německé straně se častěji uvádí, že je mateřská škola vnímána jako vzor. Čeští zřizovatelé naproti tomu oceňují, že si více rodičů vybírá mateřskou školu pro své dítě právě díky česko-německým aktivitám. Rodiče u svého výběru

mateřské školy uváděli tyto motivy (n = 205, 4 chybí, vícenásobná volba možná): 77,5 % – možnost učit se cizí jazyk, 69,1 % – malá vzdálenost od domova, 59 % – zvýšení šance dětí na budoucí uplatnění, 32,4 % – v rodině se mluví/mluvilo německy/česky a 12,7 % – školní vzdělávací plán. Srovnání odpovědí českých a německých rodičů nenaznačuje žádné výrazné tendence.

3.3.6 Jiné vlivy

„I listonoš se o náš projekt zajímá.“ (ha4)

Učitelky jsme se navíc ptali, jak hodnotí čtyři další vlivy, o nichž jsme se dozvěděli v interview. 42 % zčásti, spíše či zcela souhlasilo s tím, že mateřskou školu díky jejím česko-německým aktivitám berou v potaz a podporují další instituce v regionu. U 45 % se o činnost školky zajímají lidé z okolí (např. poštovní doručovatel). 39 % uvádí, že jim jiné mateřské školy „závidí“ a v 58 % případů se jiná zařízení zajímají o jejich nápady a zkušenosti v souvislosti s česko-německými aktivitami.

4. Diskuze výsledků

Celkové hodnocení, hodnocení dosažených cílů ze strany učitelek a rozmanité pozitivní vlivy na všechny zúčastněné osoby jasně ukazují, že česko-německé aktivity v předškolní oblasti mají úspěch. Třebaže se v některých školkách konají jen příležitostná setkání a v některých případech učitelky jen příležitostně nabízejí výuku cizího jazyka (pro děti na dobrovolné bázi), vidíme výrazný přínos pro děti v oblastech jazyka, komunikace / sociálních kompetencí a rozvoje sebevědomí. Zejména je třeba vyzdvihnout přínos v oblasti interkulturní výchovy. Z hlediska vývojové psychologie samozřejmě mohou být v předškolním věku rozvíjeny jen dílčí aspekty této kompetence, protože komplexní kognitivní postupy, jako je schopnost měnit úhel pohledu, se u dětí z mateřských škol teprve budují, ale rozvoj kognitivních schopností česko-německé aktivity plně podporují. Děti mají pozitivní postoj k sousední zemi a sousednímu jazyku, nacházejí tam kamarády, sbírají první vědomosti a interkulturní postřehy podobností a rozdílů a ze srovnání se učí: tady je hezčí to, tam ono, děti jsou stejné, pravidla jsou často stejná. Mnohé věci v sousední zemi děti pozitivně komentují (i když jim jídlo vždy nechutná...).

Větší zátěž pro pedagogy a finanční nejistota však představují ohrožení česko-německých aktivit v předškolní oblasti a s nimi spojených pozitivních vlivů.

5. Optimalizační návrhy z pohledu vědy

Vytčené cíle jsou česko-německými aktivitami v mateřských školách téměř zcela naplněny. Pro další optimalizaci cílů mohou být z výzkumu vyvozeny čtyři hlavní aspekty:

1. Přiblížení k cíli vícejazyčnosti (souhlas u 55 %): zde by byl smysluplný další rozvoj bilingvní výchovy a cílené výuky cizího jazyka doplněné o příležitostná setkávání nebo pravidelné výměny. Mateřské školy, které již nabízejí setkávání, by bylo dobré motivovat k tomu, aby zajistily i cílenou výuku jazyka.
2. Zvýšení přínosu v oblasti komunikace a sociálních kompetencí: kamarádství, přátelské kontakty – i mezi rodiči – a vzájemné návštěvy je možné podpořit zejména tak, že se budou nabízet aktivity, v nichž není v popředí němectví, resp. češství, nýbrž takové, při nichž mohou rodiče a/nebo děti objevovat podobnosti, které nemají nic společného s národností (překrývající se kategorie). Smysluplný by byl přesnější průzkum setkání rodin v rámci česko-německých aktivit, aby bylo možné formulovat konkrétní doporučení.
3. Zajištění pozitivních vlivů: aby bylo možné i nadále udržet velmi pozitivní vliv aktivit, je zapotřebí, vycházíme-li z výsledků výzkumu, snížit zátěž učitelů a zajistit kontinuitu financování. Jednorázové akce realizované nezkušenými pedagogy nemohou zanechat odpovídající účinek.
4. Podpora zapojených učitelů: výzkum ukázal, že pedagogové do česko-německých aktivit v předškolní oblasti investují mnoho úsilí a času. Pro budoucí rozvoj projektů by však byla žádoucí podpora formou dalšího personálu, vzdělávacích seminářů pro pedagogy a zajištění dalších materiálů (zejména pro výuku jazyků).

Data této studie nabízejí ještě další zajímavé aspekty, na něž by se vyplatilo více zaměřit. Srovnání různých typů aktivit je pouze prvním krokem, který je možné hodnotit jako předběžnou studii. Hlubší statistický průzkum by mohl poskytnout užitečné poznatky o podpoře jazykového a mezikulturního vzdělávání u dětí v předškolním věku.

Koordinační centrum

česko-německých výměn mládeže Tandem

Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem zprostředkovává a podporuje spolupráci mládeže z Česka a z Německa, pomáhá a radí zájemcům o sousední zemi z řad mladých lidí, vedoucích mládeže a pedagogů.

Tandem prohlubuje dobré sousedské vztahy a komunikaci mezi oběma zeměmi. Aktivity Tandemu podporují mobilitu a setkávání mladých lidí z Česka a z Německa.

Koordinační centra česko-německých výměn mládeže sídlí v Plzni a v Regensburgu. Tandem Plzeň je zřizován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a je administrativně přiřazen k Západočeské univerzitě v Plzni. Tandem Regensburg je institucí Spolkového ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež SRN a spolkových zemí Bavorsko a Sasko. Je součástí Bavorského kruhu mládeže. Tandem má v obou zemích celorepublikovou působnost.

Oblasti působení Tandemu:

- semináře a vzdělávání
- informace a poradenství
- zprostředkování partnerství
- financování

Podrobné informace o oblastech působení Tandemu naleznete na adrese www.tandem-info.net.

„Odmalička – Von klein auf“

Česko-německá spolupráce předškolních zařízení

Tandem podporuje česko-německou spolupráci předškolních zařízení již od roku 2006, mimo jiné organizací seminářů a informačních akcí pro pedagogy mateřských škol, informacemi o úspěšných projektech a koordinací spolupráce předškolních zařízení na česko-německé hranici.

Projekt, který se v letech 2009 – 2011 soustředí na pravidelné setkávání malých Čechů a Němců a seznamování dětí v raném věku s jazykem sousední země, nabízí českým a německým mateřským školám:

- česko-německé semináře pro pedagogy o výuce cizích jazyků v raném věku, projektovém managementu a evaluaci přeshraničních aktivit
- regionální informační cesty pro pedagogy s hospitacemi v předškolních zařízeních v sousední zemi
- metodu jazykové animace vyvinutou speciálně pro děti předškolního věku a vyškolené jazykové animátory pro předškolní oblast
- realizaci půldenních jazykových animací pro 1800 dětí v 80 českých a německých mateřských školách
- zprostředkování kontaktů na předškolní zařízení z druhé strany hranice
- poradenství k česko-německým projektům a k seznamování dětí s cizím jazykem
- elektronický newsletter a internetové stránky projektu s příklady dobré praxe, zprávami z akcí projektu, tipy na odbornou literaturu a odkazy na zajímavé webové stránky, slovíčky pro všední den v mateřské škole a on-line kontaktní burzou
- vědeckou evaluaci česko-německých projektů předškolních zařízení
- rozsáhlou propagaci přeshraniční spolupráce předškolních zařízení na veřejnosti a v médiích

Kromě toho Tandem poskytuje předškolním zařízením finanční podporu pravidelných setkání českých a německých dětí, výměny zkušeností pedagogů a výuky jazyka sousední země v mateřské škole z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Bavorské státní kanceláře a Česko-německého fondu budoucnosti.

Více informací k projektu „Odmalička – Von klein auf“, k programům finanční podpory a k česko-německé spolupráci předškolních zařízení naleznete na webových stránkách www.odmalicka.info a www.vonkleinauf.info.

Projekt „Odmalička – Von klein auf. Česko-německá spolupráce předškolních zařízení“ spolufinancuje Evropská unie.

Europäische Union, Europäischer Fonds für regionale Entwicklung: Investition in Ihre Zukunft / Evropská unie, Evropský fond pro regionální rozvoj: Investice do vaší budoucnosti